Notitie

Contactpersoon	Werkgroep diffuus lood: 5.1, 2, e 5.1, 2, e (vz) en 5.1, 2, e 5.1, 2, e (secr)
Datum	16 september 2020
Kenmerk	N 5.1, 2, e MMK-V02

Duiding omvang diffuus bodemlood

1 Aanleiding en doel

In Nederland is de bodem in een aantal gebieden diffuus verontreinigd met lood. De omvang van de landelijke opgave en de regionale verschillen daarin, is niet eerder in beeld gebracht, ook al is op basis van bestaande bodemkwaliteitskaarten al wel een beeld gevormd. Blootstelling aan diffuus lood kan bij kinderen in de leeftijd 0-7 jaar een nadelig effect op het IQ hebben. Vanuit Europa was dat aanleiding om de gezondheidswaarden te verscherpen. De GGD hanteert naar aanleiding daarvan advieswaarden voor loodgehalten in de bodem die op dit moment lager zijn dan de wettelijke interventiewaarde waarboven risico's vanuit de Wet bodembescherming onderzocht en indien nodig aangepakt moeten worden. De aanpak van diffuus lood heeft sinds een aantal jaren meer aandacht, en heeft bij een aantal provincies en gemeentes reeds geleid tot lokale en regionale inventarisaties, bodemonderzoeken, afgeven van gebruiksadviezen en de aanpak van speelplaatsen en tuinen. Gezien de omvang van de opgave zal verdere omgang en aanpak nog jaren doorgaan. Tot het moment dat de Omgevingswet ingaat, vormt de Wet bodembescherming het juridische kader voor eventuele aanpak en zijn er 41 bevoegde gezagen (12 provincies en 29 rechtstreekse gemeenten).

Naar de effectiviteit van veel genomen maatregelen – gebruiksadviezen – wordt door RIVM onderzoek gedaan (publicatie is medio oktober gepland). Hierover heeft de werkgroep diffuus lood overleg met het ministerie van I&W.
Het doel van deze notitie is om inzicht te verschaffen in de aanwezigheid en omvang van een landelijke loodopgave. Hiervoor is eerder vanuit de werkgroep diffuus lood een handreiking opgesteld en afgesproken om te komen tot een landelijke inventarisatie, waarbij oog is voor de regionale verschillen. Nadere onderbouwing van de in deze notitie genoemde cijfers is separaat gerapporteerd aan de werkgroep. Middels deze huidige tussenstand ontstaat een bruikbaar beeld dat ook als landelijke casuïstiek benut kan worden in de uitwerking van afspraken over bodemopgaven in de periode na 2020. De eerder in de werkgroep diffuus beoogde programmatische aanpak voor de omgang met diffuus lood zou hierin passen.

2 Inschatting landelijke opgave

Een landelijk dekkende kaart of rapportage van de loodopgave is er niet. Wel zijn overheden - d.w.z. 41 bevoegde gezagen Wet bodembescherming – bezig om de opgave van diffuus lood in beeld te brengen. Op basis van tussenresultaten is een schatting gemaakt van de landelijk loodopgave.

Inzichten en conclusies uit deze inventarisatie zijn:

- Bij 23 bevoegde gezagen ligt er een (in omvang verschillende) opgave, 7 geven aan geen opgave te hebben, en bij 11 is dat nog onbekend
- Een specifieke loodverwachtingenkaart is de beste informatiebron, maar niet altijd beschikbaar. Bodemkwaliteitskaarten kunnen ook worden gebruikt maar hebben een aantal nadelen vanwege de dataverwerking bij het opstellen ervan.
- Van de 23 bevoegde gezagen met een opgave nemen in ieder geval 19 overheden maatregelen, waarvan 8 overheden inzetten op gebruiksadviezen en/of grondverzetbeleid, en 11 zeggen meer te (gaan) doen.
- Een schatting van de landelijke omvang van gebieden met diffuus lood is in deze fase nog met onzekerheden omgeven. Ongeveer de helft van de bevoegde gezagen heeft kaarten toegestuurd, waarvan een beperkt deel in GIS. Verschillende bevoegde gezagen gebruiken verschillende normen/grenswaarden om gebieden en hun opgave te definiëren, variërend van GGD-grenswaarden (260/370 mg/kg) tot interventiewaarde (530 mg/kg) tot een nog hogere waarde (800 mg/kg). Bovendien wordt getoetst aan statistische kentallen van datasets, veelal de 95-percentiel. Binnen gebieden met een opgave liggen dus aandachtsgebieden met hogere gehalten en deelgebieden met gemiddeld lagere loodgehalten.
- Op basis van de op deze wijze opgehaalde info en dus nu bekende tusseninformatie zijn er zo'n 137 gebieden in 4 provincies en 6 rechtstreekse gemeenten waarbij de 95-percentiel van loodgehalten in de toplaag (bovenste 20 à 50 cm van de bodem) boven de interventiewaarde ligt. Een voorzichtige extrapolatie naar de rest van Nederland komt uit op in totaal 287 gebieden[1] waarbij de 95-percentiel van loodgehalten boven de interventiewaarde ligt. De grootte van een 'gebied' varieert van een straat tot een wijk of stadsdeel, oftewel van minder dan één tot duizend(en) hectares.
- Op basis vanuit de aangeleverde gegevens en praktijkervaring verwachten wij dat er daarnaast nog minimaal evenzoveel gebieden zijn waar de 95-percentiel boven de GGD-grenswaarde van 3 IQ-puntenverlies ligt (260 of 370 mg/kg afhankelijk van het bodemgebruik)
- De diffuus belaste gebieden betreffen oude kernen, delen van lintbebouwing en woonwijken in heel Nederland, en bebouwing op toemaakdekken in het westelijk veenweidengebied. Veel bekende met lood belaste gebieden liggen in het westen van Nederland, maar ook daarbuiten is de problematiek wijd verbreid.

[1] Uit de rapportage 'Tussentijdse bodemkwaliteitskaarten: Evaluatie in het kader van het Besluit bodemkwaliteit" (CSO, 2011) blijkt dat destijds is ingeschat dat in bewoond gebied in Nederland 1,8% van de loodgehalten boven de interventiewaarde (530 mg/kg) ligt en 6,5% boven de Maximale Waarde voor Wonen (210 mg/kg).

- De daadwerkelijke risico's doen zich alleen op plekken met gevoelig bodemgebruik waar jonge kinderen spelen – tuinen, moestuinen en speelplaatsen – én daar waar de bodem onbedekt is.
- Er waren in 2019 23 locaties (gevallen) met diffuus lood met onaanvaardbare humane risico's vastgelegd in een Wbb-besluit. Een aantal overheden overweegt om nog (meer) locaties op deze manier te beschikken. Beschikte locaties vallen onder overgangsrecht (Wbb-systematiek blijft gelden na ingaan van Omgevingswet). Dit geeft in optiek van overheden voordelen om als overheid over bruikbare instrumenten te beschikken nadat de Omgevingswet is ingegaan.

De kosten voor aanpak van gebieden en locaties met diffuus lood hangen af van:
- Inschatting van aantal cq. de oppervlakte van gebieden waar diffuus lood daadwerkelijk boven de GGD-waarde voor 3 IQ-puntenverlies (260/370 mg/kg) ligt, en/of boven de interventiewaarde (530 mg/kg)
- Inschatting van dat deel van het gebied waar gevoelig bodemgebruik is (onbedekte bodem waar kinderen 0-7 jaar kunnen spelen)
- Scenario's voor aanpak van bovengenoemde gebieden (combinatie van gebruiksadviezen – faciliteren – saneren)
- Kosten van de maatregelen

Overigens is uit de MKBA diffuus lood gebleken dat alle maatregelen, ook de duurste, een positief baten-kostensaldo kennen als gevolg van de maatschappelijke opbrengsten van een hoger IQ van grote groepen mensen. De kosten en baten liggen echter niet bij dezelfde partijen.

3 Voorstel voor programmatische aanpak

Een voorstel is om voor de aanpak van diffuus lood een programmatische aanpak in te voeren.
- Voorgesteld wordt om te regelen dat decentrale overheden in een periode van 5 jaar een plan kunnen indienen bij het Rijk
- Aanpak is gericht op het middels een combinatie van maatregelen op kostenefficiënte wijze welke de blootstelling van met name jonge kinderen vermindert. Dus gericht op die plekken waar én hoge loodgehalten (kunnen) zijn én grote kans op blootstelling is.
- Deze aanpak kan dan gefaseerd worden uitgevoerd over een langere tijdsperiode, bijvoorbeeld 20 of 30 jaar
- Communicatie op landelijk niveau over de aanwezigheid van lood en het handelingsperspectief voor burgers en overheden